

УДК: 327(4-672EU)

Bibliid 1451-3188, 21 (2022)

Год XXI, бр. 77-78, стр. 13-31

Изворни научни рад

Рад примљен 31. 1. 2022. године

Рад одобрен 21. 3. 2022. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iire_ez.2022.21.77_78.1

ВИЗИЈА О ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ КАО ГЕОЕКОНОМСКОМ И ГЕОПОЛИТИЧКОМ АКТЕРУ

Горан НИКОЛИЋ¹

Анстракт: У Европској унији (ЕУ), почев од 2016. године, САД се све више почињу перцепирати као недовољно поуздан савезник. Од тада ЕУ покреће низ сопствених одбрамбених иницијатива. Доласком Бајдена на власт у САД порасла је бојазан да би нова политичка констелација могла ослабити НАТО, па тиме и ЕУ. Са иницијативом „стратешке аутономије” ЕУ је наставила да унапређује своје одбрамбене способности по цену одређене дивергенције од САД. За последњих пар година ЕУ се често налазила на мети својих економских ривала (нпр. кроз разне забране увоза ЕУ производа). Отуд је Брисел морао активније да суделује у погледу безбедносних импликација кинеских инвестиција, као и унилатералних финансијских санкција САД (које погађају предузећа лоцирана у ЕУ). Нови прописи на нивоу ЕУ указују да Брисел покушава да одговори на изазове реал-политике, те спољна трговина (где се налази главна моћ ЕУ), постаје све више „наоружана”, с циљем ојачавања геополитичке улоге ЕУ на глобалном плану. Активнији ангажман Уније види се и по томе што ЕУ тренутно има чак 44 различита режима санкција, покривајући чак 32 земље. Наиме, и поред тога што ЕУ нема заједничке војне или обавештајне инструменте, њено значајно заједничко

¹ Институт за европске студије, Београд. Е-mail: goranvnikolic@gmail.com.

Рад је настао у оквиру Програма истраживања Института за европске студије за 2022, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

тржиште чини санкције привлачним инструментом за вршење геополитичких утицаја. Будући да је ЕУ препознала потенцијални ризик који проиходи из технолошке конкуренције између великих сила, она је интензивирала мултилатералну сарадњу којим је остварила значајан напредак у области технологије, опорезивања, трговине, мобилности и безбедности. Мултилатералним и билатералним преговорима са кључним актерима светске политике, ЕУ је подстакла наду да би сарадњом са својим савезницима, али и стратешким ривалима, могла у перспективи остварити своје глобалне амбиције.

Кључне речи: ЕУ, геополитика, трговина, технологија, санкције, стратегија.

1) УВОД

У свету јача уверење да ће светски поредак, да би опстао у било каквој форми, морати драматично да се мења, посебно имајући у виду нагли економски и војни раст незападних сила и њихову све већу одлучност да остваре сопствени политички курс.² Нови обрасци америчког ангажовања имају последице у сваком региону, а Западна Европа, која је стотинама година била у центру геополитике, најдраматичније осећа ту промену. Наиме, окретање САД од Европе и ширег Блиског истока ка Индо-Пацифику, како би постале спремније за конкуренцију са Пекингом, показало је да ће уместо да међузависност буде основа мултилатералног светског поретка, доћи до раздвајања (*decoupling*) и појачане конкуренције великих сила. Западна Европа се надала да ће геополитику модерног света дефинисати токови роба и услуга, а не геополитички блокови; тзв. права појединаца, а не конкурентске државе. Супротно овоме – национални суверенитет се показао превише отпорним, међузависност сувише двосмерна, а тзв. норме тешко примењиве и за многе неприхватљиве. За позицију ЕУ круцијална промена долази од очекиваног снажења глобалног положаја Кине у наредним деценијама, и то услед њеног растућег економско-финансијског утицаја који је, поред осталог, и последица инфраструктуре коју та земља гради широм света (од лука, железнице и база до оптичких каблова, система за електронско плаћање и сателита).³ Ова потенцијална промена у

² Alexander Cooley & Daniel H. Nexon, "The Real Crisis of Global Order: Illiberalism on the Rise". *Foreign Affairs*, Jan/Feb 2022, Vol. 101, Issue 1.

³ Није само Кина та чија релативна економска тежина расте, већ се то дешава са земљама у развоју (ЗУР), генерално, чији се БДП по куповној моћи снажно повећава у односу на Г7 (где од земаља ЕУ спадају Немачка, Француска и Италија), групацију која ће до 2050. године, вероватно чинити само 20% светског БДП-а. С друге стране, седам највећих земаља у развоју (ЗУР 7) – Бразил, Кина, Индија, Индонезија, Мексико, Русија и Турска – биле су на 37% а до 2040. године, могле достићи чак 50% светског БДП-а.

геостратешком пејзажу би требало да одражава још дубљу трансформацију: успон кинески базираног поретка са сопственим нормама и вредностима. Ипак, оно што отежава жељу Кине за светском доминацијом јесте вођство Запада, односно САД на глобалној сцени, и тзв. либерални међународни поредак настао након 1945. године, који има још увек снажан ослонац у светским збивањима. Стога је централно место Пекинга на глобалној сцени тешко прихватљиво за већи део западног света.⁴ Будући да је свака од области борбе за премоћ нека врста бојног поља, од војног капацитета, економије и технологије, потенцијала за долазеће климатске промене, људства и здравствених капацитета, те културне доминације, државе настоје да искористе оно што виде као свој домен, односно област у којој имају компаративне предности. Консеквентно се у епохи која је дошла након постхладноратовске ере, свет нашао у стању између рата и мира.⁵

2) ЕУ У НОВОЈ ГЕОЕКОНОМСКОЈ ЕРИ

Пре петнаестак година сан ЕУ о либералном светском поретку почео је да се распада. Ауторитарни режими дошли су на власт у многим деловима света са слабљењем америчког лидерства. Са slabим структурама, спољна политика ЕУ је настојала да се прилагоди новој реалности. Међутим, кључне области економске интеграције биле су фактор који одређује да ли ће ЕУ, растрзана ривалством супер-сила, моћи да заштити свој глобални статус. Евро, трговина и политика конкуренције, моћ постављања норми унутрашњег тржишта и финансијска снага дају ЕУ неопходне инструменте за акцију, за коју су потребни и одлучније лидерство као и начин њеног функционисања.⁶ Потреба ЕУ да води самосталну спољну политику испољавала се и током кризе војних сукоба Русије и Украјине 2022. године. Наиме, са порастом инфлације и великим додатним притиском због пораста цена енергије, званичници ЕУ, за разлику од оних из Вашингтона, много пажљивије вагају могућност санкција желећи да Русија поднесе више штете него ЕУ, уз забринутост да би рат могао да исцрпи залихе природног гаса

⁴ Elizabeth Economy (2022), "Xi Jinping's New World Order: Can China Remake the International System?", *Foreign Affairs*, Jan/Feb2022, Vol. 101, Issue 1.

⁵ Mark Leonard, "The Power Atlas – INTRODUCTION", *ECFR*, December 2021. Интернет: <https://ecfr.eu/special/power-atlas/#introduction>

⁶ Stefan Lehne, "How the EU Can Survive in a Geopolitical Age", *Carnegie Europe*, Интернет: <https://carnegieeurope.eu/2020/02/25/how-eu-can-survive-in-geopolitical-age-pub-81132>, 25.02.2020.

⁷ Kommersant, "Белый дом перебирает санкции, Kommersant", Интернет: www.kommersant.ru/doc/5182357, 28.1.2022.

усред зиме, те да драматично подигне цене енергената. За казне наметнуте Русији 2014. године високу цену су платиле привреде ЕУ, а не САД. Наиме, енергија остаје највећа тачка сукоба; САД су нето извозник, а ЕУ увозник, са Русијом као водећим добављачем нафте и природног гаса. Док се Русија позиционира као пети највећи трговински партнер ЕУ и као и њен највећи снабдевач енергијом – РФ је за САД маргиналан економски партнер, једва међу првих тридесет. Сличан јаз постоји и у области инвестиција, с тим што Русија привлачи новац од европских најпознатијих компанија, међу којима су *Ikea*, *Royal Dutch Shell* и *Volkswagen*. Једноставно, ЕУ компаније могу више да изгубе јер су уложиле више у Русију од америчких корпорација.⁷ У том контексту, индикативна је студија Киел Института (*Kiel Institute*) из 2017. године, која је показала је да иако је Русија претрпела највеће трговинске губитке након санкција 2014, Немачка је такође снажно погођена, као и друге економије ЕУ.⁸ Наиме, изгубљена трговина Немачке од 2014. до краја 2015. године, због санкција Русији, износила је 23,2 милијарде долара, што је релативно смањење од 27% у односу на пројектовани извоз у РФ (што је еквивалентно губитку од 0,91% од укупног извоза Немачке).⁹

3) ЕКОНОМИЈА КАО ИНСТРУМЕНТ ГЕОПОЛИТИКЕ

Главно бојно поље на коме се такмиче велике силе није војно већ економско. Економски домен је онај где, из геополитичких разлога, државе постављају услове за приступ свом тржишту и користе инструменте као што су тарифе, квоте и казне за неприхватање једнаких услова за све тржишне актере, заједно са алатима као што су контрола извоза, санкције и прописи о подацима.¹⁰ Државе користе све напредније облике економске принуде да би постигле своје стратешке циљеве, често покушавајући да измене политику друге владе циљајући компаније, а не директно владу. Да би стекле утицај,

⁸ Julian Hinz, "The cost of sanctions: Estimating lost trade with gravity No. 2093", *Kiel Institute for the World Economy (IfW)*, Интернет: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/171242/1/1004027729.pdf>, 21.12.2017.

⁹ Тотални извозни губитак РФ био је 35,8 милијарди долара, чинећи чак 5,35% од укупног извоза земље. Целокупан губитак услед санкција и контрасанкција процењује се на 114 милијарди америчких долара, и то у периоду од 2014. до краја 2015. године, при чему 44 милијарде долара носе земље Запада. Занимљиво је да највећи део негативног утицаја на Запад потиче од производа који нису директно на мети руских контрасанкција (ембарго на увоз пољопривредних производа), већ да су западне санкције, односно прекид пружања услуга финансирања трговине, одиграле кључну улогу.

¹⁰ Jonathan Hackenbroich, "Economics (The Power Atlas)"; *ECFR*, December 2021. Интернет: <https://ecfr.eu/special/power-atlas/economics/>, 21.12.2021.

изолирале земљу или осигурале да друга држава не добије приступ информацијама или добрима, велике силе све више намећу нове прописе компанијама. САД, Кина, ЕУ, Русија, Турска – кажњавају друге земље због својих политичких избора или покушавају да их спрече да донесу одређене изборе. То се ради притиском на компаније да би се изазвале промене у њеном понашању, кроз обезбеђивање приступа све осетљивијим информацијама, коришћењем и претњом царинама, другим ограничењима трговине, 'народним бојкотом', финансијским санкцијама, контролом извоза и присилним преносом осетљивих података.

У новој гео-економској ери многе државе стављају економију у центар своје стратегије. Трговински споразуми не само да стварају економску ефикасност, већ и повезују земље једне са другима кроз ланце вредности, истовремено омогућавајући де-диверзификацију од тржишта држава са којима имају лоше геополитичке односе. Анализа ланаца снабдевања помаже државама да идентификују тачке притиска (*choke points*), које могу користити против својих ривала. Чак и политике централне банке сада имају значајне геополитичке последице. Најуспешнији играчи комбинују ове алате са мерама као што су развојна сарадња, подстицање учења свог језика, распоређивање војске или кампање дезинформисања – све усмерене ка стицању стратешке преоући над другима. Владе неретко користе офанзивне капацитете да активно спроводе политике које повећавају њихов економски и геополитички домет (трговински споразуми, координација рада државних предузећа, казнене тарифе, бојкот иностраних производа, личне финансијске санкције, контрола извоза, страних директних инвестиција и важних технологија). Пример високо субвенционисаних кинеских државних предузећа, које Пекинг користи да доминира тржиштима и маргинализује индустрије и способности својих западних конкурената, јесте индикативан (нпр. кроз продају производа испод производне цене, жртвујући краткорочни економски успех за дугорочни утицај). „Негативни” офанзивни алати користе се да изврше притисак на друге земље и казне их за њихово понашање. САД, које сада имају доктрину „интегрисаног одвраћања”, још 2018. године увеле су царину од 25% на увоз челика и царину од 10% на увоз алуминијума из ЕУ, означавајући то као претњу националној безбедности. Исте године САД су такође забраниле ЕУ да тргују са Ираном. Крајем 2019. Пекинг је искористио претњу царинама на аутомобиле да покуша да изврши притисак на Берлин да прихвати понуду „Хуавеја” за изградњу немачке 5Г инфраструктуре. Кина је 2020. године ограничила 10% аустралијског извоза као казну за позив Канбере на независну истрагу о пореклу Ковид-19. У марту 2021. Пекинг је послао снажну, директну поруку ЕУ када су европске компаније, као што су *H&M* и *Adidas* нестале са кинеских платформи за е-трговину (кроз „народни бојкот” производа ових фирми), што је све чешћа тактика кинеских санкција. Штета је била лимитирана, али порука је била јасна: Пекинг је сада спреман

да употреби економску принуду као директан одговор на изборе европске политике. ЕУ је применила механизам за проверу инвестиција који јој омогућава да интервенише када стране компаније купују ЕУ фирме (нпр. из геополитичких разлога). Ердоган је позвао Турке да бојкотују робу са француском ознаком, након што је Француска најавила нову политику борбе против екстремизма. Москва је 2014. године забранила увоз широког спектра пољопривредних производа ЕУ, посебно оних које производи Пољска, као одговор на санкције Запада Русији због рата у Украјини. Русија је у мају 2021. запретила да ће забранити увоз чешког пива након што је чешка влада изјавила да су руске обавештајне службе вероватно одговорне за експлозије у чешком складишту 2014. године. ЕУ очигледно не располаже адекватним нормативним оквиром и инструментима потребним за доследно супротстављање многим облицима економске принуде. Ипак, ЕУ делимично користи полукупу која већ има – трговину, у циљу пројектовања својих вредности и стандарда.¹¹ Тако је ЕУ, одговарајући на кинеску иницијативу Појас и пут, 1. децембра 2021. године, најавила планове за прикупљање до 300 милијарди евра (из буџета ЕУ, финансијских институција попут *EBRD* и *AIB*, држава чланица и приватног сектора), у намери да помогне сиромашнијим земљама да изграде аутопутеве, цевоводе и широкопојасне мреже. *Global Gateway* – „партнерство засновано на вредностима” – има за циљ да донесе неопходне инвестиције, поред осталог, за борбу против климатских промена и безбедност ланца снабдевања уз високе друштвене, еколошке, фискалне и радне стандарде. Кинеска иницијатива *Belt and Road*, од 2013. године, окупила је 139 земаља које представљају 40% светског БДП-а. У оквиру ове иницијативе пројектована су улагања до 2027. године, у износу до 1.300 милијарди долара. Намера ЕУ је да парира Кини у глобалној трци за финансирање светске инфраструктуре, где је потребно уложити 13.000 милијарди евра до 2040. године. ЕУ желе да промовишу стратешке интересе изван својих граница и да неутралишу доминацију Пекинга. Тиме би омогућиле бољу конкурентност својих компанија у поређењу са кинеским државним привредним гигантима.¹² Иако има за циљ да буде модернија верзија *Belt and Road*, са фокусом на улагања у еколошки одговорне пројекте, ЕУ игноришу чињеницу да је кинески Пут свиле такође значајно напредовао са све више инвестиција у сличним областима. Кашњења ЕУ у реализацији програма, у односу на *Belt and Road* који је постала „добро подмазана машина”, способна да брзо мобилише средства, не значи да програм ЕУ није способан

¹¹ Cecilia Malmström, “The EU should use its trade power strategically”, *PIIE*, January 4, 2022. Интернет: <https://www.piie.com/blogs/realtime-economic-issues-watch/eu-should-use-its-trade-power-strategically>

¹² Euronews, Интернет: <https://www.euronews.com/2021/12/01/eu-plans-to-raise-300bn-to-counter-china-s-infrastructure-spending>, 12. 12. 2021.

да омогући боље услове земљама током преговора са Кином. Африка би у том погледу требало да буде логична мета, јер је управо у Африци долазак кинеског капитала највише оштетио интересе ЕУ.¹³

4) (НЕ)УСПЕШНА БОРБА ЕУ ЗА ТЕХНОЛОШКИ СУВЕРЕНИТЕТ

Технологија обликује геополитику, те Кина и САД покушавају да привуку што више држава у своје технолошке екосистеме. Пет кључних области у којима две државе воде технолошки хладни рат су: рачунарство и вештачка интелигенција (*artificial intelligence, cloud computing*), полупроводници, 5Г и мобилна опрема и квантна технологија. Током 2020-их Кина ће вероватно направити значајан напредак у овим доменима, који ће јој помоћи да ухвати корак са САД, док ЕУ то не успева. Наиме, Кина је сада највећи светски инвеститор у технологију. У току 2020. године њене инвестиције у истраживање и развој достигле су рекордних 378 милијарди долара (или 2,4% БДП-а). Ова огромна улагања позиционирају Пекинг да постане светски лидер у машинском учењу, технологији са највећим потенцијалом да изазове значајне економске и војне поремећаје. Ипак, САД имају многе критичне предности: упркос заостајању за 5Г и вештачкој интелигенцији, САД имају величину тржишта, иновацијски подстицај и финансијска средства да изазову лидерство Кине у овим областима. У међувремену, Кина има добро финансирану индустријску стратегију осмишљену да постигне технолошки суверенитет и може да искористи снагу свог огромног тржишта. ЕУ заостаје на оба фронта: нема ни тржиште тако динамично као америчко, нити индустријску стратегију која то може да надокнади, али ипак има довољно средстава – као што је лидерство ЕУ у 5Г и другим областима – да буде технолошки играч. Индикативно је да су у 2019. години компаније са седиштем у САД и Кини чиниле су 90% тржишне капитализације 70 највећих дигиталних платформи (68% САД, 22% Кина), 75% свих патената везаних за *blockchain* технологије, 75% *cloud computing* тржишта и 50% глобалне потрошње на *internet of things*. ЕУ, која је тек почела да посматра технологију кроз геополитичку призму, укљештена је између САД и Кине, не успева да се избори у домену технолошког суверенитета и конкурентске предности.¹⁴ Технологија ствара поделе чак и унутар ЕУ. Француска је тако лансирала војни

¹³ Sébastien Seibt, "With its 'Global Gateway', EU tries to compete with China's Belt and Road Initiative", France 24, Интернет: <https://www.france24.com/en/europe/20211203-with-its-global-gateway-eu-tries-to-compete-with-the-china-s-belt-and-road>, 22. 12. 2021.

¹⁴ José Ignacio Torreblanca, "Technology (The Power Atlas)", ECFR, December 2021. Интернет: <https://ecfr.eu/special/power-atlas/technology/>

навигациони сателит који се не ослања на *Galileo*, европски навигациони систем. Технологија у суштини почиње да „раздваја земље”. Технологије, од 5Г до рачунарства у облаку, стоје у основи вертикалног (подељеног) света, што је у супротности са оним у шта се веровало деценијама – да ће технологија приближити свет.¹⁵ Повезивање је такође главно бојно поље. Попут 5Г, подморски каблови и *cloud computing* су важни домени за технолошки суверенитет и ривалство. *Amazon Web Services, Google Cloud* и *Microsoft Azure* доминирају овим тржиштима, али услуге кинеске компаније *Alibaba Cloud* хватају корак. Највећи капацитет међурегионалног пропусног опсега налази се између Северне Америке и Азије и између Северне Америке и Европе. ЕУ је највећи корисник интернет пропусног опсега, али јој недостају водећи добављачи *cloud computing*. Још једна потенцијална слабост ЕУ је њен приступ сировинама неопходним за технологије, као што су батерије, горивне ћелије, системи за енергију ветра, фотонапонске ћелије, вучни мотори, роботика, дронови, 3Д штампање и информациони и комуникациони системи. Кина тренутно производи 58% свих „ретких земаља”, а њене резерве се процењују на 37% укупних глобалних. У међувремену, америчка производња „ретких земаља” је 16% укупне светске, а њене резерве су само 1,2%. Ово је велика рањивост за ЕУ у њеној потражи за технолошким суверенитетом.¹⁶ У будућности ће геополитиком доминирати земље и компаније које се истичу у области *artificial intelligence*, роботике, *internet of things*, аутономних возила, 3Д штампања, нанотехнологије, биотехнологије, науке о материјалима, складиштења енергије и квантног рачунарства. Овде САД имају многе критичне предности: упркос заостајању за 5Г и вештачком интелигенцијом, оне имају величину тржишта, иновацијски подстицај и финансијска средства да изазову лидерство Кине у овим областима. У међувремену, Кина има добро финансирану индустријску стратегију осмишљену да постигне технолошки суверенитет и може да искористи снагу свог огромног тржишта. ЕУ заостаје на оба фронта: нема ни тржиште тако динамично као америчко, нити индустријску стратегију која то може да надокнади, али ипак има довољно средстава – као што је лидерство ЕУ у 5Г и другим областима – да буде технолошки играч. Америчке компаније су доминантне на тржиштима друштвених мрежа, информација, реклама и комуникација. *Facebook* и *Twitter* су глобално позиционирани, док су њихове

¹⁵ Abishur Prakash, “The Vertical World: An Interview with Abishur Prakash”, RIA, December 29, 2021, Интернет: <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/interview/the-vertical-world-an-interview-with-abishur-prakash/>

¹⁶ ЕУ тренутно производи мање од 1% литијума који му је потребан за батерије које користи, мање од 1% платине за своје горивне ћелије, 1% сировина за своје системе енергије ветра, 1% фотонапонских склопова на бази силицијума и 2% сировина за његову роботичку.

кинеске и руске колеге (*VeChat*, *ВКонтакте*), доминантни само на својим локалним тржиштима. С друге стране, ЕУ нема такве компаније. У окружењу које карактерише технолошка фрагментација (*splinteret*) и геополитичко надметање за сфере утицаја, традиционалне институције глобалног управљања као што су УН и WTO не могу да одрже поредак заснован на правилима који гарантује једнак приступ критичним технологијама. Док се велике силе такмиче да преузму контролу над регулаторним телима као што су Међународна унија за телекомуникације и Светска организација за интелектуалну својину, глобална управа се такође распада око мањих институција, као што је иницијатива Д10 – коју су 2014. године успоставиле САД (Напредне демократије за координацију технологије у односу на ауторитарне владе) и Глобално партнерство Г7 за вештачку интелигенцију (које искључује Русију и Кину). САД и Кина у потпуности су прихватиле геотехнолошку дипломатију. С друге стране пак, ЕУ тек почиње да учи да говори језиком технолошке моћи. ЕУ треба, не само да прошири и осигура своју индустријску технолошку базу код куће већ и да ради на јачању свог утицаја сарадњом са САД и многим земљама Индо-Пацифика, Африке и Латинске Америке. Недавни завршетак подморског кабла *Bella*, који повезује Европу и Латинску Америку, и недавни споразум о повезивању између ЕУ и Јапана који је конкурент кинеској иницијативи Појас и пут, знаци су напретка за ЕУ. Чини се да ЕУ све више признаје да ће само они који технологију виде кроз геополитичко сочиво моћи да сачувају свој суверенитет.

5) СФЕРЕ ГДЕ ЈЕ ЕУ НЕЗАОБИЛАЗАН ГЛОБАЛНИ ФАКТОР

Последњих деценија ЕУ се појавила као незаобилазан глобални фактор у многим од савремених домена геополитике, пре свега користећи своје норме, правила и процес приступања ЕУ. Како ЕУ има највеће тржиште на свету, већина мултинационалних компанија зависи од приступа истом, имплицитно значећи поштовање стандарда ЕУ.¹⁷ ЕУ је користила ову економску моћ у различитим периодима (нпр. блокирајући спајање *GE* и *Honeywell-a*, приморавајући *Microsoft* да раздвоји свој претраживач *Explorer* и изазивајући агробизнис САД у Африци). Овај извоз прописа проширио се и на политичку сферу о питањима као што су климатске промене – и, што је најважније, кроз процес приступања ЕУ и политику суседства. Нпр. да би се придружиле ЕУ земље кандидати морају да интегришу у своју легислативе више од 80 хиљада страница прописа (који регулишу скоро све – од права хомосексуалаца и смртне казне до звучних емисија косилица и безбедности хране). Ан Бредфорд (*Anu Bradford*) открива јединствену моћ ЕУ да утиче на

¹⁷ Mark Leonard, *The Age of Unpeace – How Connectivity Causes Conflict*; Bantam Press; London, 2021, pp. 1–240.

глобалне корпорације и поставља правила игре.¹⁸ Глобални утицај ЕУ протеже се у различитим областима политике, од приватности података и безбедности потрошача до заштите животне средине и правила конкуренције. Бредфорд оспорава преовлађујуће мишљење да је ЕУ светска сила у опадању и потенцира да ЕУ остаје утицајна обликујући свет по свом имиџу кроз феномен који се зове „Бриселски ефекат“, а који се односи на једнострану моћ ЕУ да регулише глобална тржишта. Регулаторна моћ је јефтинија, трајнија, флексибилнија и тежа да буде поткопана од стране конкурената него традиционални инструменти спољне политике. Будући да нема потребе да прибегава међународним институцијама, или да тражи сарадњу са другим државама, ЕУ има јединствену способност међу државама да проглашава прописе који обликују глобално пословно окружење, креирајући стандарде широм света и доводећи до значајне европеизације многих важних аспеката глобалне трговине. ЕУ не треба да намеће своје стандарде принудно никоме – саме тржишне снаге су често довољне да претворе стандард ЕУ у глобални стандард пошто мултинационалне компаније добровољно проширују правило ЕУ како би управљале својим глобалним операцијама. На овај начин ЕУ има значајну, јединствену и веома продорну моћ да једнострано трансформише глобална тржишта, укључујући и способност да поставља стандарде у различитим областима као што су регулатива конкуренције, заштита података о личности, говор мржње на друштвеним мрежама, здравље и безбедност потрошача или пак заштита животне средине.

6) ПРОЈЕКЦИЈЕ ЗА БУДУЋНОСТ

У складу са пројекцијама *Perch Perspectives* (2021), наредна декада биће дефинисана трендовима ребаланса глобалне равнотеже снага, климатским променама, демографским падом, растом доходне неједнакости, што ће све представљати значајне ризике и за земље и за компаније.¹⁹ Шансе за истински глобални рат су мале, али ће се појавити услови за озбиљан сукоб у будућности. Девет кључних геополитичких сила обликоваће глобалну политику: технолошки ратови у којима ће технологија постати прва линија геополитичке конкуренције (подаци ће постати нова нафта; биотехнологија ће постати критична компонента националне моћи); раздвајање између ривала попут САД и Кине (или ЕУ и Турске), створиће нове регионалне блокове засноване на мрежама преклапајућих интереса; климатска политика

¹⁸ Anu Bradford, *The Brussels Effect – How the European Union Rules the World*. Oxford Scholarship Online, New York, 2019, pp. 1–232.

¹⁹ Perch Perspectives, “Geopolitical Forces Shaping the 2020s”, Интернет: <https://perchperspectives.com/reports/geopolitical-forces-shaping-the-2020s/>, 19. 12. 2021.

добиће на значају; питање ко ће хранити растућу популацију у Африци постаће веома важно; нови индијски национални идентитет заснован на принципима хиндуистичког национализма са Индијом све ближе статусу глобалне силе; нације ЕУ ће се суочити са озбиљнијим претњама свом националном суверенитету изван Европе (земље ЕУ ће се више уједињавати око француско-немачког савеза да би ЕУ преобразиле у моћнији и суверенији ентитет); Кина ће провести деценију одржавајући и консолидујући импресивне добитке које је остварила током последње четири деценије; интензивираће се конкуренција за Јужну Америку, где ће економски и политички утицај Кине постати израженији; америчка криза идентитета (САД ће имати унутрашњу политичку реорганизацију која ће личити на еру *New Deal-a*). У одсуству катастрофалних сценарија реалистична је огромна количина сукоба која ће се водити у свим поменутих областима. У једном од лошијих сценарија, глобални ланци снабдевања ће се распасти и свет би могао да западне у рецесију. Технолошки ратови би могли да доведу до *балканизације* знања и до контроле критичних система и компоненти које би постале тачке геополитичких блокада и криза – баш као што су то били Малачки и Ормушки мореуз у ранијим епохама. Како свет креће у драматичну транзицију даље од угљеника, постоји ризик да ће сви елементи тог процеса бити праћени силом и наоружавањем. Како глобална популација расте и људи су све више у покрету, миграција ће и даље бити централна за глобално економски развој, културну живахност, и светску политику. Државе не иду у рат осим ако не верују да могу да победе. Да би избегле такве неспоразуме, велике силе су често прећутно сигнализирале да контролишу одређену сферу утицаја, обично да би упозориле своје ривале да се држе подаље. Данас, међутим, велике силе износе веома различите концепте својих сфера утицаја – оне засноване на теренима који су њима најважнији. Свака велика сила сада оспорава не само границу своје сфере утицаја већ и оно што је чини. САД покушава да изгради сферу утицаја засновану на контроли информационих технологија, централном положају америчке економије и војној моћи. Кина успоставља своју зону засновану на трговинским и инвестиционим токовима, као и на инфраструктурним пројектима, те огромној популацији (велика популација сама по себи не чини државу великом силом, али је у савременом свету практично немогуће постићи и одржати статус велике силе без ње). Државе граде одбрану против ових напора; оне настоје да ублаже своје рањиве тачке (нпр. ограничавањем протока података и инвестиција, стварањем сопствених технолошких компанија, или чак развијањем „сплинтернета“ који жртвују везе ради веће контроле над националним информационим окружењем, на тај начин учвршћују своје позиције на виталним тачкама на новој геополитичкој мапи моћи). Када две земље читају различите мапе моћи, често неће успети да схвате како друга разуме своју сферу утицаја. У Украјини, на пример, „несвесна империја“ ЕУ –

у облику Споразума о придруживању који је циљао да преиначи украјинску спољнополитичку оријентацију – супротставила се напорима Русије да сврста Украјину у своју сферу утицаја. Резултат је био рат и ефективна подела земље. Идеја о европском пројекту који ће декларативно ширити универзалне вредности сукобљава се са начином на који друге силе размишљају о свету. Уколико Европљани не схвате како њихови поступци изгледају другима, они ће упасти у нове сукобе са другим великим силама на Балкану, другим деловима источне Европе, Блиског истока и Азије. Како се све разноврсније сфере утицаја настављају да преклапају широм света, такви спорови ће вероватно постати чешћи и збуњујући. Управо мапирајући терене геополитичке моћи на нове начине можемо боље разумети акције и стратегије других – а то може бити први корак ка проналажењу начина за мирну коезистенцију.

7) ГЕОПОЛИТИЧКИ КАПАЦИТЕТИ ЕУ

Председница Европске комисије (ЕК) Урсула фон дер Лајен (*Ursula von der Leyen*), дефинисала је мандат своје институције као геополитички, што је признање чињенице да ЕУ живи у све непријатељскијем свету дефинисаном повећаном конкуренцијом између великих сила, свет у коме су питања као што су транспорт и телекомуникације (области у којима су надлежности које државе чланице приписују ЕК), почела да карактеришу ривалство супер-сила. Наиме, златно доба продубљивања и проширења технократског пројекта ЕУ потпуно је заустављено глобалном рецесијом из 2008–2009. године. Кризна деценија која је уследила политизовала је ЕУ на националном и на наднационалном нивоу. Институције су постепено прилагођавале „стратешки” поглед ЕУ на свет. Ревизија Европске политике суседства (2015) и *Global Strategy 2016* променила је наратив од оног о мисионарској намери везаној за људска права до имица моћног посредника, а жеља ЕУ да брани своје интересе креирала је концепт „принципијелног прагматизма” у спољној политици. Ипак, спољнополитички заокрет ЕУ се материјализовао тек у марту 2019. када је ЕК под лидерством Јункера (*Jean-Claude Juncker*), и високе представнице Могерини (*Federica Mogherini*), усвојила заједнички коминике у коме су представљени стратешки погледи на Кину, где се Кина означава као „системски ривал” и економски конкурент ЕУ, што је био преседан. Искориштавајући замах који је створила криза Ковид-19, високи представник Борел (*Josep Borell*), и комесар за унутрашње тржиште Бретон (*Thierry Breton*), проширили су дискусије о стратешкој аутономији ЕУ и Европској одбрамбеној унији. Стварање Генералног директората за одбрамбену индустрију и свемир од стране председнице ЕК је логичан наставак иницијатива држава чланица (нпр. *PESCO*) за стварање јединственог тржишта одбрамбених производа. Треба ипак рећи да су различита виђења међу државама ЕУ омела ефикасну

акцију ЕУ на решавању безбедносних питања која су поставиле Либија, Турска, Белорусија, Русија, те САД са екстериторијалним санкцијама америчког трезора над Ираном. ЕК и високи представник би требало да преузму водећу улогу у јачању спољне акције ЕУ мобилизацијом њених инструмената меке моћи, што се може постићи стратешкијим усмеравањем ресурса за повећање глобалне конкурентности ЕУ, строжијим спровођењем негативних условљавања, поштравањем контроле страних директних инвестиција (СДИ), одмаздом против наметања царина и нецаринских баријера.²⁰ ЕУ је покушавала да развије своје капацитете за независну војну акцију од покретања Заједничке безбедносне и одбрамбене политике касних 1990-их, али су напори ЕУ добили значајан замах председавањем Доналда Трампа, уз забринутост да САД више нису поуздан савезник. ЕУ тада покреће низ одбрамбених иницијатива, а европска „стратешка аутономија” појавила се као кровни концепт за ове напоре. Како су многе чланице ЕУ биле забринуте да би то поткопало НАТО, ЕУ нису искључиле могућност одустајања од развоја „стратешке аутономије”. У том смислу, ЕУ може да преусмери своје напоре на конкретне кораке који би унапредили њене одбрамбене способности, што би јој дало могућност да заштити своје интересе, било да делују заједно са САД (у супротном би дошло до одређене дивергенције од САД, посебно у индустријским питањима, укључујући смањење набавки америчког оружја).²¹ Последњих година ЕУ се често налазила на мети тактика својих ривала. Кина је упутила претње у погледу увоза француског вина и немачких аутомобила, те Ербасових авиона у покушају да угаси низ политичких иницијатива ЕУ. Простор за заједничке пројекте Брисела и Пекинга сужен је политичким разликама и новом осетљивошћу у ЕУ у погледу безбедносних импликација кинеских инвестиција, што је повезано и са односима ЕУ и САД. Упркос овим тензијама, и даље су могући конструктивни помаци напред у овом глобално значајном односу.²² Како наводи Бонифејс (*Pascal Boniface*), за европске земље Кина је некад партнер, некад конкурент, а некад ривал.²³ Међутим, из аспекта Пекинга кључна разлика је да глобална доминација није циљ ЕУ већ САД.²⁴

²⁰ Steven Blockmans, “Why the EU needs a geopolitical Commission”; *CEPS*, Интернет: <https://www.ceps.eu/why-the-eu-needs-a-geopolitical-commission/>, 15. 9. 2020.

²¹ Sophia Besch & Luigi Scazzieri, “European Strategic Autonomy and a New Transatlantic Bargain”; *CER*, December 2020; Интернет: <https://www.cer.org.uk/publications/archive/policy-brief/2020/european-strategic-autonomy-and-new-transatlantic-bargain>, 11. 11. 2020.

²² Jingdong Yuan, Fei Su, Jinyung Kim, Dr Ian Anthony and Jiayi Zhou (2021). “China–EU Connectivity in an Era of Geopolitical Competition”; *SIPRI*, March, 2021.

²³ Pascal Boniface (2022), “USA, Europe and Containment of China”; *Valdai Club*, 12/1/2022. <https://valdaiclub.com/a/highlights/usa-europe-and-containment-of-china/>

Брисел је већ одавно препознао да је Кина постала системски ривал ЕУ, те да ће на дужи рок постајати све снажнија, угрожавајући позицију Запада, посматраног као целине. Наиме, две трећине земаља већ тргује више са Кином него са Америком, а брже стопе раста Кине значе да ће се однос снага мењати у корист Пекинга. Наравно, Вашингтон није пасиван у овим доменима. Доминација америчког долара даје Америци изузетну способност да делује као контролор глобалног финансијског система. САД јасно доминирају глобалним финансијским системом (нпр. 95% водећих банака широм света су чланице *SWIFT* система за размену порука и користе га за трансакције). Европљани и многи други у великој мери зависе од финансијских услуга америчких банака, посебно инвестиционих. Вашингтон може *de facto* да ускрати банкама и компанијама приступ *SWIFT*-у и може да искористи претњу да ће то учинити да их примора да се понашају на начин који је у складу са америчким стратешким циљевима. На пример, ЕУ зависи од платних система које контролишу САД, посебно *Visa* и *Mastercad*. Ове врсте зависности дају америчким примарним санкцијама велики домет изван граница САД и значајно отежавају другим државама да одржавају финансијске канале ван контроле Вашингтона. Коришћењем санкција, „корпорацијских листа“ (*entities lists*) и правила о листингу на берзи (те уклањању компанија са листинга), САД имају много могућности да приморају друге земље да се придржавају политике коју је наметнуо Вашингтон (најподложније овом притиску су фирме из ЕУ, јер су најизложеније америчком финансијском систему). Од посебне важности је и да се Бајденова администрација не враћа либералној доктрини глобализације из 1990-их и 2000-их, већ да се дешава само замена негативних офанзивних алата, који су понекад кулминирали у политици „максималног притиска“ позитивним офанзивним алатима. Овај приступ наглашава напоре да се економија САД оснажи кроз блиске односе са демократијама широм света где, поред земаља ЕУ, спадају и Велика Британија, Аустралија, али и Индија и поред њеног рецентног ауторитарног скретања. Споразум између САД и ЕУ о тарифама за алуминијум и челик наглашава овај приступ, иако је извоз ЕУ и даље формално претња националној безбедности САД. Коначно, проблеми постоје и са Вашингтоном. ЕУ сматра да су САД незаконито увеле царине на европски челик и алуминијум, док су званичници ЕУ су били бесни због тога што је ЕУ спречена да обнови везе са Ираном због претњи САД да ће казне компаније ЕУ које послују са Техераном. Нови нацрт закона указује да се ЕУ суочава са „законодавним јазом“ у погледу тога како да одговори на ову врсту реалполитике, док је трговина „све више наоружана у геоекономском контексту“. Ипак, предлог закона је далекосежан да неке

²⁴ Интерес ЕУ је да се избегне нова и неконтролисана ескалација тензија; да се спрече „јастребови“ да преузму вођство у САД, што уједно значи стално указивање Вашингтону да однос ЕУ према Капитол Хилу зависи од степена уважавања ЕУ.

европске престонице страхују да би он могао довести до раста трговинских спорова. У теорији, нови инструмент против принуде има за циљ да одврати земље од употребе тактике притискања ЕУ, али у пракси предлог ризикује да отвори *Пандорину кутију*. Питање је да ли ће предложени дизајн закона бити ефикасан за одвраћање од претњи суперсила (Русије, САД, Кине), или само још један трговински реметилачки фактор, будући да ЕУ има много тога да изгуби. Наиме, употреба овог инструмента је заснована на претпоставци да непријатељска земља неће узвратити. Међутим, то је ретко случај, будући да је ЕУ највећи извозник на свету. Одмазда је управо оно што брине трговински отворене чланице ЕУ, као и трговинске партнере ЕУ попут Јапана.²⁵ Ипак, Брисел није пасиван и ЕУ тренутно има чак 44 различита режима санкција, који покривају 32 земље (што не укључује и најновије санкције према РФ), чиме се ЕУ сврставају у исти ранг као и САД. Од потпуног економског ембарга за спречавање нуклеарне пролиферације до циљаних листа конкретних кршитеља људских права, санкције су доминантна карактеристика односа ЕУ са различитим низом земаља (осим РФ, ту је још и Кина, Северна Кореја, Сирија, Мјанмар и Зимбабве). Политика санкција ЕУ у супротности је са сталним перцепцијама о ЕУ као о пасивном међународном актеру парализованом унутрашњим поделама. Док ЕУ недостају заједнички војни или обавештајни инструменти, њено значајно заједничко тржиште чини санкције привлачним инструментом за ЕУ, тако да чак многи сматрају последњу деценију „златним добом“ санкција ЕУ. Међународне санкције додатно позиционирају ЕУ као браниоца одређених вредности. Санкције су начин да ЕУ постане кохерентнији и способнији „геополитички актер“. Санкције артикулишу заједничку позицију коју државе чланице треба да следе и дају спољни сигнал о релевантности ЕУ. Као такве, санкције ЕУ се могу посматрати као инструмент европских интеграција колико и европска спољна политика. Са повећаном употребом санкција, перцепција ЕУ као суштинског саговорника по питањима спољне политике проширила се на Вашингтон и друге престонице.²⁶

8) СПРОВОДИВОСТ ГЛОБАЛНИХ АМБИЦИЈА ЕУ?

ЕУ ризикује да постане игралиште технолошке конкуренције између великих сила, које покушавају да их натерају да се придруже њиховим блоковима. ЕУ би могла постати економски зависна од других земаља за

²⁵ Barbara Moens & Jakob Hanke Vela (2021), "EU flexes geopolitical muscle with new trade weapon"; *Politico*, December 6, 2021, <https://www.politico.eu/article/eus-newest-trade-tool-allows-brussels-to-hit-back-hard-against-economic-blackmail/>

²⁶ Jan Lepou (2021), "Sanctions and the rise of a geopolitical EU"; *EU Ideas*, July 2nd, 2021; <https://euideas.eu.eu/2021/07/02/sanctions-and-the-rise-of-a-geopolitical-eu/>

кључне технологије, постајући немоћна да утиче на стандарде на начин који одговара њеним вредностима. ЕУ премало размишља о начину на који њене унутрашње акције утичу на њену геополитичку моћ. Тако, док за друге велике економије вештачка интелигенција значи моћ, ЕУ не размишља у овим категоријама. То је делимично због питања надлежности, али још више због начина на који ЕУ види себе. Упркос обилној реторици о „геополитичкој унији”, Брисел се углавном осећа непријатно због политике моћи. Јасно је да ЕУ треба да буде опрезна у погледу технолошке зависности од добављача који нису из ЕУ, а посебно од недемократских држава. У супротном, ЕУ може постати дигитална колонија других (пример овога је кинески 5Г). Технологије такође могу створити директне начине да државе утичу на акције других земаља, што је посебно случај са дезинформацијама или употребом нових технологија у војне сврхе.²⁷ ЕУ би могла постати снажније интегрисана, барем када је реч о имиграцији, чији раст би могао бити једна од консеквенци актуелне украјинске кризе. Чини се да сада постоји консензус да Европљани треба поново да преузму контролу над својим спољним границама ако желе да ЕУ спречи даљи раст национализма.²⁸ ЕУ се суочава са све већом геополитичком и економском конкуренцијом, „наоружавањем” међузависности и потенцијално ескалирајућом динамиком сукоба близу њених граница. Ипак, неколико примера мултилатералне сарадње, укључујући глобални ОЕЦД споразум о минималном порезу, *Covax* и *Glasgow Climate Pact* који су постигнути на самиту *COP26*, су разлози за оптимизам. Остварен је и значајан напредак у области технологије, опорезивања, трговине, мобилности и безбедности у дијалогу Вашингтон–Брисел. Ипак, док САД препознаје корист од сарадње са ЕУ у решавању климатских промена, кинеског изазова и дигиталне трансформације, Вашингтон наставља да следи сопствене циљеве спољне политике, што показује унилатерално повлачење из Авганистана и нови АУКУС споразум. ЕУ треба да сарађује са својим савезницима и стратешким ривалима, а кључни спољнополитички приоритети ЕУ треба да буду уграђени у односе ЕУ са кључним земљама и регионима, будући да је способност ЕУ да буде конструктиван и ефикасан играч у свом суседству предуслов за сваку амбицију ЕУ на глобалном плану. Први прагматичан корак у том правцу подразумевао би усвајање заједничке стратешке политике према Русији. Друго, ЕУ би требало да ревитализује Источно

²⁷ Ulrike Franke (2021), “Europe needs a change in mindset on technology and geopolitics”; *ECFR*, 3 August 2021; <https://ecfr.eu/article/europe-needs-a-change-in-mindset-on-technology-and-geopolitics/>

²⁸ Lisa Louis (2022), “Ukraine crisis: A geopolitical chance for the EU?”; *Deutsche Welle*, 13.01.20; <https://www.dw.com/en/ukraine-crisis-a-geopolitical-chance-for-the-eu/a-60411886>

партнерство, и треће требало би да оживи веће интересовање Западног Балкана за ЕУ. ЕУ би требало да се ангажује у обострано корисном и продуктивном односу са Великом Британијом, те да више да капитализује неиспуњени потенцијал сарадње са НАТО.²⁹

9) ИЗВОРИ

- Adamson, Fiona & Greenhill, Kelly, "People (The Power Atlas)", *ECFR*, december 2021. Интернет: <https://ecfr.eu/special/power-atlas/people/>
- Besch, Sophia & Scazzieri, Luigi, "European Strategic Autonomy and a New Transatlantic Bargain"; *CER*, December 2020. Интернет: <https://www.cer.org.uk/publications/archive/policy-brief/2020/european-strategic-autonomy-and-new-transatlantic-bargain>
- Blockmans, Steven, "Why the EU needs a geopolitical Commission"; *CEPS*, 15/9/2020; <https://www.ceps.eu/why-the-eu-needs-a-geopolitical-commission/12/1/2022>.
- Boniface, Pascal, "USA, Europe and Containment of China", *Valdai Club*, Интернет: <https://valdaiclub.com/a/highlights/usa-europe-and-containment-of-china/12/1/2022>.
- Bradford, Anu, *The Brussels Effect – How the European Union Rules the World*. Oxford Scholarship Online, New York, 2019.
- Brown, Frances Z. & Carothers, Thomas, "Democracy Talk Is Cheap", *Foreign Affairs*, January 10, 2022. Интернет: <https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2022-01-10/democracy-talk-cheap>
- Cooley Alexander, & Daniel H. Nexon, "The Real Crisis of Global Order: Illiberalism on the Rise". *Foreign Affairs*, Jan/Feb2022, Vol. 101, Issue 1.
- Economy, Elizabeth, "Xi Jinping's New World Order: Can China Remake the International System?", *Foreign Affairs*, Jan/Feb2022, Vol. 101, Issue .1
- Franke, Ulrike, "Military (The Power Atlas)"; *ECFR*, december 2021. Интернет: <https://ecfr.eu/special/power-atlas/military/>
- Hackenbroich, Jonathan, "Economics (The Power Atlas)", *ECFR*, december 2021. Интернет: <https://ecfr.eu/special/power-atlas/economics/>
- Hinz, Julian, "The cost of sanctions: Estimating lost trade with gravity", *Kiel Institute for the World Economy (IfW)*, No. 2093, Kiel. Интернет: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/171242/1/1004027729.pdf>

²⁹ GLOBSEC Policy Institute (2022). GEOPOLITICAL EUROPE: ARE WE READY FOR IT? WHAT AND HOW OF EU FOREIGN POLICY IN 2022 (The Insights Report); <https://euagenda.eu/upload/publications/geopolitical-europe-what-and-how-of-eu-foreign-policy-in-2022-final.pdf> (приступљено 19. 1. 2022)

- Lehne, Stefan, "How the EU Can Survive in a Geopolitical Age", *Carnegie Europe*, 25. 2. 2020. Интернет: <https://carnegieeurope.eu/2020/02/25/how-eu-can-survive-in-geopolitical-age-pub-81132>
- Leonard, Mark, "The Power Atlas – Introduction". Интернет: <https://ecfr.eu/special/power-atlas/#introduction>, 21. 12. 2021.
- Leonard, Mark, *The Age of Unpeace – How Connectivity Causes Conflict*; Bantam Press; London, 2021.
- Lepeu, Jan, "Sanctions and the rise of a geopolitical EU"; *EU Ideas*, July 2nd, 2021; Интернет: <https://euideas.eu.eu/2021/07/02/sanctions-and-the-rise-of-a-geopolitical-eu/>
- Malmström, Cecilia, "The EU should use its trade power strategically", *PIIE*, January 4, 2022. Интернет: <https://www.piie.com/blogs/realtime-economic-issues-watch/eu-should-use-its-trade-power-strategically>
- Moens, Barbara & Hanke, V. Jakob, "EU flexes geopolitical muscle with new trade weapon", *Politico*, December 6, 2021. Интернет: <https://www.politico.eu/article/eus-newest-trade-tool-allows-brussels-to-hit-back-hard-against-economic-blackmail/>
- Prakash, Abishur, "The Vertical World: An Interview with Abishur Prakash", *RIA*, December 29, 2021. Интернет: <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/interview/the-vertical-world-an-interview-with-abishur-prakash/>
- Torreblanca, José Ignacio, "Technology (The Power Atlas)", *ECFR*, december 2021. Интернет: <https://ecfr.eu/special/power-atlas/technology/>
- Yuan, Jingdong, Fei Su, Jinyung Kim, Dr Ian Anthony & Jiayi Zhou, "China–EU Connectivity in an Era of Geopolitical Competition", \ *SIPRI*, March, 2021.

VISION ON THE EUROPEAN UNION AS A GEOECONOMIC AND GEOPOLITICAL ACTOR

Summary: Starting from 2016, the United States has been increasingly perceived as an unreliable ally in the European Union (EU). Since then, the EU has launched its own defence initiatives. With Biden's coming to power in the United States, fears have grown that a new political constellation could weaken NATO and thus the EU. With the "strategic autonomy" initiative, the EU continued improving its defence capabilities at the cost of some divergence from the United States. In the last few years, the EU has often been the target of its economic rivals (e.g., through various bans on imports of EU products). Hence, Brussels had to participate more actively in terms of the security implications of Chinese investments, as well as the unilateral financial sanctions of the US (which affect companies located in the EU). New regulations at the EU level indicate that Brussels is trying to respond to the

challenges of real politics and that foreign trade (where the EU's main power is located) is becoming more "armed" with the aim of strengthening the EU's geopolitical role globally. The more active engagement of the Union can be seen in the fact that the EU currently has as many as 44 different sanctions regimes, covering as many as 32 countries. Namely, despite the fact that the EU does not have common military or intelligence instruments, its significant common market makes sanctions an attractive instrument for exercising geopolitical influence. Recognizing the potential risk posed by technological competition between great powers, the EU has intensified multilateral cooperation to make significant progress in technology, taxation, trade, mobility, and security. Through multilateral and bilateral negotiations with key actors in world politics, the EU has raised hopes that by cooperating with its allies and strategic rivals, it could achieve its global ambitions in the future.

Key words: EU, geopolitics, trade, technology, sanctions, strategy.